

Ψ

**МІЖНАРОДНА НАУКОВО-ПРАКТИЧНА
КОНФЕРЕНЦІЯ**

**РОЗВИТОК НАЦІОНАЛЬНОЇ
СВІДОМОСТІ ТА НАЦІОНАЛЬНОЇ
ІДЕНТИЧНОСТІ ОСОБИСТОСТІ У
ВОЄННИЙ ТА ПОВОЄННИЙ ПЕРІОДИ**

**DEVELOPMENT OF NATIONAL AWARENESS
AND NATIONAL IDENTITY IN TIME OF WAR
AND POST-WAR PERIOD**

Рівне

29-30 листопада 2023 року

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Рівненський державний гуманітарний університет
Психолого-природничий факультет

**РОЗВИТОК НАЦІОНАЛЬНОЇ СВІДОМОСТІ ТА
НАЦІОНАЛЬНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ ОСОБИСТОСТІ У
ВОЄННИЙ ТА ПОВОЄННИЙ ПЕРІОДИ:**

збірник матеріалів Міжнародної науково-практичної конференції

**DEVELOPMENT OF NATIONAL AWARENESS AND NATIONAL
IDENTITY IN TIME OF WAR AND POST-WAR PERIOD:**

collection of papers presented
at the International Scientific and Practical Conference

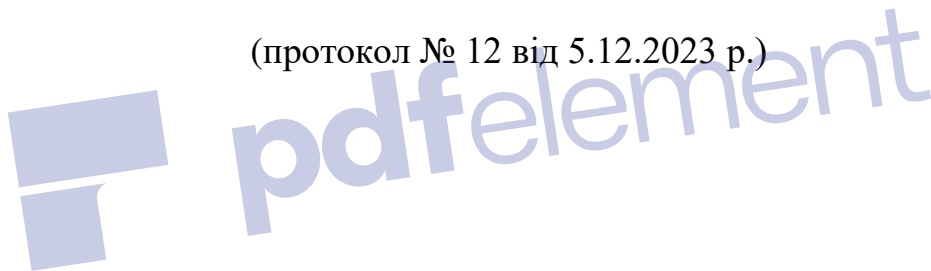
(29-30 листопада 2023 р, м. Рівне)

УДК 159.9+ 316.6

Розвиток національної свідомості та національної ідентичності особистості у воєнний та повоєнний періоди : збірник матеріалів Міжнародної науково-практичної конференції (29-30 листопада 2023 р м. Рівне). Упоряд. Р. В. Павелків, Н. В. Корчакова. Рівне , 2023. 176 с .

Рекомендовано до друку Вченою радою Рівненського державного гуманітарного університету

(протокол № 12 від 5.12.2023 р.)

Матеріали надруковані в авторській редакції. Редакційна колегія може не поділяти поглядів авторів. Відповідальність за зміст матеріалів, точність наведених фактів, цитат, посилань на джерела, достовірність іншої інформації та за дотримання норм авторського права несуть автори.

стану спеціалістів, які працюють з дітьми, оскільки психологи можуть відчувати стрес від роботи в екстремальних умовах діяльності.

Підсумовуючи вище викладений матеріал, варто зазначити, що тривалий негативний вплив може призвести до підвищення порогу травматичної чутливості зі зниженням сприйняття небезпеки. Доведено, що серйозні симптоми посттравматичних розладів мають тенденцію зникати з часом, коли дитина тривалий час перебуває у безпечних для її життя умовах. Невротичні симптоми помітно зменшуються протягом трьох років, і що важливо, це характерно навіть для дітей, які пережили багато травматичних подій.

Основними прийомами та методами психокорекції, які можуть використовуватися в роботі з дітьми під час воєнного стану, є: психологічна підтримка, техніки релаксації, психокорекційні вправи з використанням казки, групові заняття, творчі методи (малювання, письмо, театральні ігри тощо), інформаційна робота (надання правдивої та доступної інформації про події, які відбуваються з метою психокорекції їх сприйняття дитиною) тощо.

Список використаних джерел

1. Антипова К. Тістопластика та казкотерапія: робота з учнями початкових класів. *Психолог (Шкільний світ)*. 2012. №13-14. С. 5-8.
2. Вознюк О., Романенко Є. Психоаналітичні методи корекції негативних психоемоційних станів у школярів. *Психолог*. 2007. №5. С. 28-14.
3. Зливков В., Лукомська С., Євдокимова Н., Ліпінська С. Діти і війна: монографія. Київ-Ніжин : Видавець ПП Лисенко М. М., 2023. 221 с.
4. Консультування в системі психосоціальної допомоги дітям і сім'ям, що опинились у складних життєвих обставинах внаслідок військових дій / авт. кол.; заг. ред. В. Г. Панок, І. І. Ткачук. Київ : УНМЦ практичної психології і соціальної роботи, 2019. 144 с.

Артемова Ольга Іванівна,
кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри загальної психології та
психодіагностики
Рівненського державного гуманітарного
університету, Рівне, Україна
<https://orcid.org/0000-0003-0937-6920>.

ФОРМУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ ТА НАЦІОНАЛЬНОЇ САМОСВІДОМОСТІ СТУДЕНТІВ-ПСИХОЛОГІВ

Сьогодні в умовах військової агресії росії проти України актуалізувалася й загострилася низка проблем, які потребують невідкладної психологічної допомоги. Робота практичних психологів перетворилася на ще один фронт – фронт протидії стресу та розпачу, психологічного супроводу всіх, хто потребує такої допомоги. До когорти професійних психологів долучилися і студенти, майбутні психологи, як громадяни, яким судилося жити та навчатися в період воєнного стану. Для того, щоб перемогти, потрібно перемогти духовно, ментально, інформаційно, утвердити свою перемогу завдяки високому рівню моральності, освіченості, національної свідомості кожного українця.

Війна підсилила розуміння необхідності розвитку національної свідомості та національної ідентичності особистості, активізувала наукові дослідження означеної проблеми, яка була важливою, але малодослідженою. Слід підкреслити, що національна ідентичність виступає як визнання народом самого себе; знання і повага історії,

національної культури, території, усвідомлення народом своїх особливих рис, розуміння членами національної групи своїх інтересів, прагнень, цілей, ідеалів, потреб [2, с.106]. Поняття «національна ідентичність» і «національна самосвідомість» мають підпорядковувачий характер. «Національна ідентичність» – поняття ширше, тому основними його елементами виступають національне самовизначення, національна самосвідомість і традиційна культура. Національна ідентичність як почуття любові, поваги до своєї батьківщини, культури, традицій, мови, наділена потужною як консолідуючою, так і диференціюючою силою. Проблеми становлення національної свідомості та ідентичності присвячені наукові розвідки відомих зарубіжних (Б.Андерсен, Р.Бурдье, Н.Глезер, Дж. Девіс, Дж. Фінні) та вітчизняних науковців (О.Боришевський, О.Квас, О.Лозова, Ю.Михальчук, Л. Орбан-Лембрик, В.Павленко, Т.Стефаненко, О.Ткачук, А.Фурман та ін.).

Найбільш сенситивном віком для розвитку національної ідентичності та національної самосвідомості є юнацький вік, якому відповідає період студентства. Саме цей віковий етап особистісного становлення характеризується поєднанням інтелектуальної зрілості з продовженням освіти, ускладненням процесів самопізнання та самоконтролю, зростанням соціальної активності, виробленням громадянської позиції та чутливістю, підвищеним інтересом до суспільних проблем сучасності та ін. На необхідності цілеспрямованого впливу на процес національного самовизначення студентів наголошують у своїх наукових дослідженнях В.Борисов, А.Гафіатуліна, О.Савицька, Л.Співак, Г.Ставицький, О.Рибак, В.Хотинець та ін. Під формуванням національної самосвідомості розуміється ненав'язливий спосіб демонстрації способу ефективної адаптації особистості до нових умов життя в сучасному світі. Формування національної самосвідомості відбувається не в площині «насадження ідей», а в площині конструювання нових смислів самим суб'єктом [1].

Мета дослідження – визначити особливості формування національної ідентичності та самосвідомості студентів в період навчання у закладі вищої освіти.

Виклад основного матеріалу. Розвиток національної самосвідомості студентів – процес динамічний і багатогранний. З одного боку, він реалізується як форма спонтанно-вольного волевиявлення та свідомого духовного вибору особистості і знаходить своє відображення у прийнятті рішень, активностей тощо. У сьогоденні яскравим його прикладом є добровільне прийняття рішення студентами стати на захист Вітчизни, внести свій посильний вклад у перемогу над ворогом через долучення до волонтерських проєктів, надання допомоги людям, які опинилися через війну у складних життєвих ситуаціях.

З іншого боку, процес розвитку національної ідентичності та національної самосвідомості – це спеціально організований процес, який має свої закономірності та особливості. Він спрямований на глибоке усвідомлення здобувачами вищої освіти власної системи національних ціннісних орієнтацій, збагачення їх системи знань про сутність та важливість національних ідеалів, установок та прагнень тощо. Важливу роль у його реалізації відіграє організація освітнього процесу, використання ефективних методичних прийомів та засобів, які б сприяли створенню умов для розвитку національної самоідентичності кожного студента в умовах закладу освіти. Усі освітньо-професійні програми підготовки фахівців включають освітні компоненти, які формують у студентів здатності усвідомлювати цінності громадянського демократичного суспільства, зберігати і примножувати цінності та досягнення на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області [3]. У підготовці майбутніх психологів ця компетентність реалізується не лише у процесі вивчення навчальних дисциплін «Історія України», «Українська мова за професійним спрямуванням», але і під час вивчення дисциплін циклу професійної підготовки. У їх зміст включені або розширені змістові модулі, спрямовані на формування національної ідентичності та самосвідомості. Це стосується, в першу чергу, таких освітніх компонентів як «Загальна психологія», «Вікова психологія», «Соціальна

психологія», «Психодіагностика», «Теорія та методика організації психотренінгу», «Активне соціально-психологічне навчання» тощо. Результати сучасних наукових розвідок у галузі педагогіки та психології доводять, що ефективність освітнього процесу значно підвищується через використання технологій інтерактивного навчання. Це стосується і процесу формування національної свідомості та самосвідомості [1]. Використання активних методів навчання дає змогу студентам вчитися обстоювати свою позицію переконуватися у правильності чи помилковості своїх поглядів. Крім того здобувачам вищої освіти пропонуються тематичні та соціально-психологічні тренінги, спрямовані на розвиток не лише професійної, а й національної ідентичності та самосвідомості.

Висновок. Розвиток національної ідентичності та самосвідомості студентів є одним з першочергових завдань усіх ланок сучасної освіти. В умовах воєнного стану його реалізація набуває особливого сенсу та змісту і вимагає пошуку ефективних шляхів та засобів для цього.

Перспективними напрямками подальших наукових досліджень вважаємо створення та впровадження ефективних засобів розвитку національної ідентичності та національної самосвідомості студентів-психологів в умовах сучасності.

Список використаних джерел

1. Гафіатуліна А.В. Психологічні особливості формування національної самосвідомості студентської молоді України: дис... на здобуття наукового ступеня кандидата психологічних наук: 19.00.07 «Педагогічна та вікова психологія». Київ, 2017. - 199 с.
2. Мовчан Т.Т. Зміст, поняття, національна ідентичність: теоретико-методичний аспект. Інвестиції: практика і досвід. 2015. № 7. С. 103-108.
3. Стандарт вищої освіти України: перший (бакалаврський) рівень, галузь знань 05 Соціальні та поведінкові науки, спеціальність 053 Психологія. Київ, 2019.

*Балашов Едуард Михайлович,
доктор психологічних наук, професор,
професор кафедри психології
Національного університету «Острозька академія»
м. Острог, Україна
<https://orcid.org/0000-0002-6486-0494>*

ОСОБЛИВОСТІ СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНОЇ АДАПТАЦІЇ І РЕАБІЛІТАЦІЇ ВНУТРІШНЬО ПЕРЕМІЩЕНИХ СТУДЕНТІВ

Внутрішньо переміщені особи є однією з соціально найбільш незахищених вразливіших верств населення у часи, коли в результаті військових дій вони втрачають рідних та близьких, житло, змушені пристосовуватися до нової кризової ситуації. Адаптація до нових умов і пристосування до нового соціокультурного середовища зумовлюють цілу низку посттравматичних стресових розладів, стресів, психосоматичних захворювань та інших психофізіологічних травм. Соціальна реабілітація та соціальна адаптація загалом є взаємодоповнюючими та взаємопов'язаними поняттями, адже мають спільні цілі допомоги особі пристосуватися до середовища, відновити соціальні функції. Проте ці поняття відрізняються своїми призначеннями, адже соціальна реабілітація спрямована на відновлення соціальних функцій внутрішньо переміщених осіб, а соціальна адаптація – на їхнє пристосування до нових умов (Песоцька, 2022 : 93).

Derpoliuk Elena Features of psychological correctional work with women using meditation tools in a remote setting.....	45
Доній Вікторія Сергіївна Прояви національної ідентичності українців у сучасному культурному просторі	48
Зубкевич Юлія Володимирівна, Широких Анастасія Олегівна Військова агресія як каталізатор національної свідомості українського суспільства	51
Ільчук Сергій Соціальна ексклюзія як виклик повоєнної України	52
Іщенко О.В. Соціально-психологічні особливості психологічного клімату в організації у кризовий період.....	55
Кікінежді Оксана Михайлівна, Василькевич Ярослава Зіновіївна Розвиток національної ідентичності сучасної молоді: егалітарний вимір	57
Кожем'яка Юлія Миколаївна, Чередниченко Тетяна Володимирівна Військова агресія як каталізатор національної свідомості українського	60
Компанієць Ольга Самооцінка старшокласника як передумова виникнення конфліктної взаємодії з ровесниками.....	62
Краля Катерина Миколаївна Джерела самоефективності особистості.....	65
Красовська Інна Василівна, Парфанович Іванна Іванівна Вплив командних активностей на продуктивність діяльності організації.....	67
Кулакова Лариса Миколаївна Збереження репресованими українцями етнічної ідентичності в умовах заслання.....	70
Кулаков Руслан Станіславович Національна самосвідомість особистості: теоретичні аспекти формування.....	73
Кулеша Наталія Петрівна Психологічні особливості психічного здоров'я внутрішньо переміщених осіб під час війни.....	75
Кутішевська Дарина Психологічні особливості самореалізації жінок зрілого віку....	78
Лазаренко Інеса Станіславівна, Рибак Тетяна Миколаївна Актуальність надання первинної психологічної допомоги викладачам та студентам у надзвичайних ситуаціях.....	80
Левко Олександр Олегович Формування психологічної готовності майбутніх стоматологів до професійної діяльності в умовах сьогодення	83
Литвиненко Світлана Анатоліївна, Ямницький Вадим Маркович Етапи професійно-особистісного розвитку сучасних допомагаючи практиків у системі неформальної післядипломної освіти: досвід символдрами.....	85

Луцик Галина Олександрівна Розвиток соціальної відповідальності майбутніх психологів під час формування готовності до професійної діяльності у воєнний період.....	87
Луцок Тетяна Іванівна Екзистенційна криза в умовах війни : причини та наслідки..	89
Мельничук Ірина Психологічний розвиток і корекція резильєнтності особистості у воєнний період.....	92
Мешко Олександр Іванович, Павловський Тарас Анатолійович Особливості розвитку професійної стресостійкості працівників сфери надання послуг	94
Момот Марина Анатоліївна Вплив психотравмуючих ситуацій на людей похилого віку.....	97
Ніколайчук Галина Іванівна, Демчук Олена Олександрівна Формування української ідентичності в умовах сучасних викликів.....	100
Опанасюк Ірина Василівна Роль кольору в осмисленні підлітками власного емоційного контексту та його змін під впливом психотравмуючих обставин.....	103
Охріменко Наталія Павлівна Рівні патріотичної вихованості дітей 6-7 років засобами художнього краєзнавства.....	105
Павелків Віталій Романович Психологічні особливості розвитку національної свідомості та ідентичності студентської молоді у воєнний період.....	108
Паламарчук Володимир Богданович Психологічні детермінанти формування професійного мислення у майбутніх маркетологов.....	111
Паламарчук Владислав Володимирович Розвиток комунікативної компетентності майбутніх фахівців сфери бізнесу.....	114
Панащук Ігор Миколайович Відповідальність як професійно-особистісна якість майбутнього педагога.....	116
Панченко Оксана Петрівна Рівні патріотичної вихованості дітей 6-7 років засобами художнього краєзнавства.....	118
Панченко Оксана Петрівна Загальнотеоретичний аспект діяльності бізнес-психологів в умовах воєнного стану	121
Полякова Світлана Василівна, Розумний Сергій Михайлович Екстралінгвістичні засоби розкритті психологічного стану людини в умовах сучасної війни.....	123
Радул Ірина Геннадіївна Військовий стрес у дітей.....	126
Радул Сергій Григорович Effect of job related and personal stressors on the pilots.....	128

Розвиток національної свідомості та національної ідентичності особистості у поствоєнний період

Рейко Анастасія Василівна, Орап Марина Олегівна Емоційний інтелект менеджера: ключова компетентність для росту конкурентоспроможності бізнесу у воєнний час.....	131
Савелюк Наталія Михайлівна Асоціативний експеримент у дослідженні семантичних полів вербального стимулу «Україна»	135
Созонюк Ольга Степанівна Психологічний стан і національна ідентичність дітей внутрішньо переміщених осіб: сучасні виклики	137
Сидоркевич Дмитро Йосипович Психологічні умови формування професійної компетентності майбутніх фізичних реабілітологів до фахової діяльності у воєнний та повоєнний періоди.....	140
Халік Олена Олександрівна Розвиток самоосвітньої професійної компетентності випускників педагогічного ЗВО як умова ефективності відбудовчих процесів у воєнний та повоєнний періоди.....	142
Хаустова Тетяна Миколаївна Соціально-психологічні особливості життєстійкості внутрішньо-переміщених осіб.....	145
Чмут Яна, Широких Анастасія Олегівна Роль засобів масової інформації у формуванні масової свідомості громадян	147
Шевчук Анна Іванівна, Широких Анастасія Олегівна Особливості вияву підвищеної тривожності у підлітків.....	151
Шумик Любов Ростиславівна Детермінанти формування національної самосвідомості.....	153
Щирук Ірина Анатоліївна Психологічні особливості терапії осіб постраждалих на ПТСР: аксіом-особистісний підхід	157
Юрчук Олексій Іванович Основні принципи розвитку національної свідомості у дошкільному віці.....	159
Юрчук Олена Сергіївна Психологічні основи розвитку резильєнтності особистості в умовах війни.....	161
Янкавс Юрій Андрісович Психологічні умови формування комунікативної компетенції майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту у процесі професійної підготовки	163
ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРІВ	166